

Een romantisch leven

Anne de Vries: „De Levensroman van Johannes Post. Uitgave van J. H. Kok N.V., Kampen.

Woorden krijgen hun beteekenis door het gebruik, zegt een heel oude spreuk reeds. Wat de oorspronkelijke beteekenis van het woord roman dan ook geweest moge zijn, voor ons geldt slechts die van het hedendaagsche spraakgebruik. De roman behoort tegenwoordig tot de letterkunde en men verstaat er onder: een verbeeldt verhaal. Een onmisbare functie voor den kunstenaar is de fantasie, die hem in staat stelt nieuwe werkelijkheden te scheppen. Daardoor onderscheidt hij zich van den kroniekschrijver, die een objectief beeld wil geven van de werkelijkheid, zooals die zich aan hem voordoet. Zijn weergave is een soort copie, of liever een fotografie van het gebeurde, daar een zekere subjectieve instelling altijd overblijft.

De romanschrijver kan men dan vergelijken met den kunstschilder, die een subjectief beeld geeft van de werkelijkheid, die deze herschept tot zijn voorstelling daarvan. Ieder, die wel eens gebladerd heeft in een verzameling van schilderijen-reproducties, kan het enorme verschil opmerken tusschen b.v. de Hollandse genreschilders en een Picasso. Beiden gaan au fond van een werkelijkheid uit, maar welk een enorm verschil is er in hun visie daarop.

Niet anders is het in de romankunst. Een volbloed naturalist en een romantische schrijver beelden op eigen wijze hun voorstelling uit. En het zou dwaasheid zijn aan den één een grootere waarheidszin toe te schrijven dan aan den ander. Zijn het beiden kunstenaars, dan geven ze beiden de waarheid, d.w.z. hun waarheid, want hun instelling is zuiver subjectief. Dat is ook zoo met het oordeel van het publiek, als het de opvatting van den eenen kunstenaar „net echt”, en die van den ander „onzin” noemt. De fout is hier, dat er twee werelden met elkaar vermengd worden, daar men sprekend over een kunstwerk, daarbij de maatstaf aanlegt van de wereld om ons heen.

Anderszins is menig schrijver de dupe geworden van een soortgelijke dooreenmenging, als hij in een fictief verhaal personen laat optreden uit de werkelijkheid. Het historisch verhaal en de biografie zullen zich vooral moeten hoeden voor een dergelijke menging. Een historische figuur heeft een zeker vast karakter gekregen, men kent hem door zijn optreden in het openbaar. Gebruikt een schrijver hem als hoofdpersoon in een overigens fictief verhaal, dan loopt hij gevaar of zijn visie op een bepaald gebeuren te vervringen naar den bekenden kijk van den hoofdpersoon, of 't karakter van den „held” geweld aan te doen, door hem dingen te laten zeggen of doen die strijden met zijn historisch vastgesteld karakter. Nog moeilijker maakt hij het zich mischien, als hij een man uit eigen tijd neemt als hoofdpersoon.

Dit laatste heeft Anne de Vries aangedurfd, toen hij den „levensroman” schreef van Johannes Post, een der grootste verzetamannen gedurende de bezetting.

Er zijn al vele verzetromans geschreven, meer of minder geslaagd. Na het lezen vraagt men zich wel eens af of het nu reeds de tijd is om een goed verzetboek te schrijven als roman. Moet er eerst geen grotere afstand komen tusschen den schrijver en de gebeurtenissen? Kan men eigenlijk nu meer geven dan documentatie-verhalen, het vastleggen van bepaalde gebeurtenissen, die wellicht veel later bronnen kunnen worden voor den romanschrijver? Staant wij nog niet te dicht bij het gebeuren, zoodat wij onze kennis van de feiten verwerkt willen zien in den roman, waardoor de menging van de twee werkelijkheden ontstaat? Kunnen wij nu reeds nauwkeurig overzien de werkelijke beteekenis van een bepaald persoon, als wij zijn rol bij incidentele gebeurtenissen precies weten, doch wellicht den samenhang dier gebeurtenissen in het geheel, nog niet zien?

De titel van de Vries' nieuwste boek bevat al een dualisme. Het wil zijn een levensverhaal, een biografie dus, maar ook een roman. Men kan nu eenmaal van een romanschrijver niet verwachten, dat hij een zuiver historisch verhaal geeft, maar ook mag men niet van den biograaf vergen, dat hij het leven van zijn persoon te veel losmaakt van het werkelijk gebeurde.

De Vries heeft de moeilijkheid m.i. goed opgelost. Hij was sterk gebonden aan een bepaalde opdracht, moest de feiten naar waarheid weergeven, zonder evenwel alles zoo te mogen behandelen, als hij zou kunnen doen, als hij geheel vrij stond tegenover den hoofdpersoon. Diens familie en vrienden leven grootendeels nog, zoodat piëteit den schrijver zal dwingen zekere samenhangen te verzwijgen. De kunstenaar heeft nu een levend portret gegeven van den grooten leider van de L. K. P., een persoonsbeeld dat tot ons spreekt door de zuivere analyse van karakter en zielsgesteldheid. Met zijn literaire röntgenstralen doorlicht hij zijn hoofdpersoon, we hooren hem denken, wij zien zijn verborgenste beweegredenen.

Romantisch is het begin, de jeugd. Wij zien hem opgroeien in een huisje op de wijde Drentsche heide. Een kind uit de vrije natuur zal nooit zich kunnen voegen naar dwang van vreemden. Wel heeft het als

lid van een groot gezin geleerd zich te schikken naar de eischen van het familiale en sociale leven, waardoor het een vrijheid leerde kennen die luisterde naar de wetten. Doch deze wetten zijn door God gesteld en vragen absolute gehoorzaamheid. Een liefdevolle moeder, in de praktijk gevormd tot een wijze vrouw, en een verstandige vader, onverzettelijk in geloofszaken, leiden het teere jongetje, dat amper levensvatbaar was en voeden het op tot een vromen, stoeren werker. Onder moeilijke omstandigheden groeit hij uit tot boer, handelaar, leider van jeugd- en mannenverenigingen, ouderling en wethouder. Een man van alle markten thuis, een geboren leider, die kan omgaan met allerlei slag van menschen; een christen, die kinderlijk gehoorzaamt de stem van zijn hemelschen Vader, die weet, dat men Gode meer moet gehoorzamen dan de menschen. Een echte Drent, zoon van het land, dat Anne de Vries kent als weinigen, in wien zachtheid en onbuigzaamheid harmonisch vereenigd zijn. Zoo rijst langzaam uit de bladen van dit boek de gestalte omhoog van den grooten illegalen werker, een man, die met den geleerden dr. Dam de geestelijke leiders werden bij het verzet tegen de anti-christelijke machten van Nazi-dom en N.S.B.

Romantisch ook is vooral het slot. Langs tal van feitelijkheden, boeiend beschreven, doch zonder opmaak, indrukwekkend juist door de soberheid van het verhaal, voert de schrijver ons naar het einde. Een bijna onmerkbaar toenemende spanning voert tot den climax — de mislukte overval op de Weteringschans. Dan komt snel het einde, de heldendood van een van Nederlands grootste zonen, in een paar woorden aangrijpend geschilderd.

Anne de Vries is heel goed geslaagd in het oplossen van zijn moeilijke opdracht. Hij heeft een zuiver historisch verhaal geschreven over het nationale verzet; hij gaf een boeiende biografie van een der voornaamste leiders, zoodat zijn werk groote documentaire waarde bezit. Doch hij wist in den persoon van Johannes Post den geestelijken achtergrond van het verzet aanschouwelijk te maken. Het romantisch levensverhaal van den organisator van het verzet, dat door zijn veelzijdigen inhoud met den bontsten avonturenroman kan concurreeren, werd tevens tot een prototypisch getuigenis van Gods bewarende zorg voor ons land, terwille van die mannen, die hun leven stelden in Gods hand, ter verdediging van Zijn zaak op aarde.

Dit boek is zoodoende veel meer geworden dan men verwachten kon, gezien de beperkingen die den schrijver werden opgelegd. Het zal voor velen, nu en later, een gewenscht en heilzaam bezit zijn.

H. S.

GRONINGER Brieven

Amice frater.

Het is ten allen dage gezien, dat wij menschen vaak bang zijn voor de kerk van Christus, niet als zij ons spreekt van haar beloften voor de eeuwigheid, maar van haar eisch voor het heden. En dat heden overal, zonder dat er eenig plekje is, waar die eisch niet tot onze consciëntie spreekt.

Dan wordt die kerk in haar getrouwe prediking menigmaal een sta in den weg. Zij verstoort allen valschene vrede. Zij breekt een door ons zoo gewaardeerde eenheid, die kracht zou schenken aan onze actie, immers zoo goed bedoeld. Zij roept op tot gehoorzaamheid; een gehoorzaamheid, die ons nopen kan om alles, waarop een mensch zoo graag zijn betrouwen zet, los te laten.

Eén ding ontbreekt u, zeide de Heere Jezus tot den rijken jongeling, die er op stond dat hij al Gods geboden had onderhouden: wilt gij volmaakt zijn, verkoop wat gij hebt en geef het den armen en gij zult een schat hebben in den hemel en volg Mij.

Nu wordt ons, als wij dit verhaal hooren, soms aanstands tot onze geruststelling gezegd, dat dit voor ons geen eisch tot afstand van onze goederen inhoudt. Zoo verstoort het Evangelie niet onze rust. Maar ik zou denken, dat het ons wel geldt. En allen dag. Verkoop den datgene, wegdoen, wat ons hart meer bindt dan het waarachtig volgen van den wil van onzen Koning en Heere.

Maar de menschen, die groot zijn in de wetenschap, in de kunst, in de politiek, zijn gemeenlijk vurbang voor de kerk, die de zuivere verkondiging van het Woord Gods brengt, de sacramenten rein bedient en de tucht naar het Woord handhaaft.

Geen gevaarlijker ding voor de vrijheid van het leven, naar het dan wel schijnt, dan zulke kerk. Geen heerschzuchtiger menschen dan haar dienaren. Pas op voor hun inneming in uw zaken. Laat hen blijven op — nu ja, hun terrein, zoo des Zondags, en dan kalm, waardig, eerwaardig vroom. Men kan er zóó een geweldig respect voor hebben.

Wie kent niet die „waardige” predikers in romans bijv.? Is er nu reden om voor de kerk te vreezen? Moet de wetenschap in haar heur voornaamsten vijand zien? Het wordt door wijsgeeren beweerd. Maar men weet,

als het Geneve betreft, slechts op één slachtoffer te wijzen, en dan nog ten onrechte: Servet.

Onderstel nu, dat de officieele wetenschap slechts één slachtoffer kende van haar miskenning en onderdrukking en vervolging van waarachtige baanbrekers voor nieuwe vruchtbare gedachten — en dat waren zeker niet altijd professoren — zou men dan niet zeggen, dat die ééne uitzondering den heerlijken regel bevestigde: de wetenschap kent geen bloed? Maar zij heeft haar slachtoffers bij duizenden.

Onderstel voorts, dat de staatkunde in den loop der eeuwen slechts één enkelen martelaar voor haar rekening behoefde te nemen, zou men dan niet zeggen, dat de staat de lieflijkste verschijning is, die de wereld ooit kende en de politiek de meest onschuldige bezigheid onder de menschen?

Maar hier stroomt het bloed en rijst de gruwel hooger dan de bergen.

Wie daaraan denkt geeft Brunner geen ongelijk als deze zegt in zijn „Das Gebot und die Ordnungen”: „Jeder Staat ist das Gebilde von menschlicher Sünde grössten Stils. Im Staat sehen wir Menschen unsere eigene Sünde tausendfach vergrößert vor uns”.

In elk geval heeft de kerk, als zij getrouw is aan haar opdracht, veel meer van den staat te lijden gehad, dan de staat ooit van de kerk. Leed die staat er ooit onder?

Leed onze Nederlandsche staat er onder?

Laat dan Groen van Prinsterer getuigen in zijn „Maurice et Barneveldt”. De Nederlandsche staat met al de rijke goederen, die zij ooit had, is uit de belijdenis van de kerk der reformatie geboren. De politieke vrijheden zijn de vrucht van de Calvinistische reformatie der zestiende eeuw.

De handhaving van het recht der ware kerk in de dagen van den strijd tegen den Arminiaan, beteekende de bewaring van onze onafhankelijkheid en vrijheid.

Alle aantasting van de belijdenis der kerk door de Synode van Dordt ons, in volle gehoorzaamheid aan het Woord van God, gegeven, tastte ook het staatsleven aan in heel zijn bestaan.

Heeft de trouw van de kerk der reformatie ons volk ooit kwaad gedaan? Of heeft de loslating harer belijdenis ons de slavernij der revolutie gebracht?

Deed de Afscheiding aan de politiek schade, of brak de Doleantie de kracht der politieke partij?

Vanwaar dan toch die vrees der politici ook van dezen dag? Oldenbarneveldt biedt ons het echte voorbeeld van die vrees. Hij gedoopte geen uitzondering op de suprematie van den staat en zoo waagde hij, naar Groen zegt, tweemaal aanval op de kerk der reformatie: op haar onafhankelijkheid; haar kerkenorde; en op haar geloof; de belijdenis.

Hij zag met schrik de scheuring komen in de kerk, zooals thans de politieke leiding in de antirevolutionaire partij zulks doet. Hij maande tot tolerantie, verdraagzaamheid. Voor zijn dag had dit tengevolge, dat de dwaalleeraars vrij spel zouden hebben in de kerk, maar dat de mond van den getrouwen dienaar van Jezus Christus gesloten moest worden.

En wie daarnaar niet wilde luisteren werd met behulp der politieke macht uit de kerk gejaagd.

Heel de zaak was, zegt Groen, voor Oldenbarneveldt politiek. Voor Maurits religieus, want hij herinnerde zich den eed, dien hij had afgelegd, dat hij de vrijheid van de kerk der reformatie in het handhaven van haar orde en belijden zou handhaven.

Noch Maurits, noch ook Willem Lodewijk dachten er aan den Arminiaan te verbieden godsdienst oefeningen te houden. Hun vrijheid zou bij hen ook zeker zijn. Maar de ware kerk moest haar gehoorzaamheid zilver kunnen bewaren en haar vrijheid mocht niet worden aangetast.

Vroegen de gereformeerde kerken dan van de politiek eenig ander ding dan de vrijheid? Zij begeerden niets anders dan een nationale synode, d.w.z. de kerk zou haar eigen zaak kunnen regelen naar de eigen wet. Maar haar getrouwe dienaren waren er zich ook van bewust, dat zij tegelijk stonden voor het fundament van den staat der reformatie.

En dat predikten zij ook. Zij zagen met schrik de groeiende heerschzucht der humanistische regenten, die de volksrechten krenkten, en de burgerlijke vrijheden aan het volk ontroofden.

Ook ongelooftige historici zien nu wel in, dat Vondel's hekelichten vuile laster bevatten. Zelfs ds Smout biedt men thans wel eerherstel. En dat terecht.

De getrouwe dienaren van de ware kerk zagen geen enkel „levensterrein” gesloten voor de gehoorzaamheid aan het Woord des Heeren. En deze ware kerk heeft door haar prediking en tucht nimmer voor één enkel moment het politieke leven geschaad.

Dat geschiedde wel, toen er afval kwam, en de dienaren van Christus, die Zijn Woord moesten verkondigen, geen woord meer hadden voor het gansche leven, maar slechts tot troost van alle vrome lieden, die den Zondag voor den „godsdienst” reserveerden en alleen maar vroegen om „stichting” der vrome zielen, die wel graag zoo af en toe eens aan de heerlijkheid van de toekomst — lang mocht zij nog uitblijven — werden herinnerd.

Is het nu niet merkwaardig, dat deze vrees van diegenen, die in de politiek de leiding moeten geven, zij het in ietwat anderen vorm dan in de dagen van Oldenbarneveldt, opnieuw te aanschouwen valt, nu door Gods gunst de afval in de gereformeerde kerken weer mocht worden gestuit door nieuwe reformatie?

Weer reldingen ren: dam zelden zi brand in nale eenk laat ons blijft. Na

Hoe? V geven. D er reeds

Wel formiteel weer. M Groens w

Een te de woord worden g niet de t

En een ieder, di tuigen ve tie, de b nis, ook

Voorts onderwij te vervol litieke le zegenend

maakte, het polit gend zag doordrijv

Dat al Maar houding.

Dacht, afhankel het sche van has doen aar

Dat de Gods zit de zeven

Dacht, het achte partij ba al won ;

Dacht, hulp zelf kunnen l gesproke

Alle nimmer op de g

Zijn w afhankel Daaro heid bes ren, die

Met h

Klacht v

In zijn teur var opmerkin selo de j

Jeugde der pre meises door de hen zelf.

Da Vo Eenige bode uit enkele o

dozen ki werk ov stukje g toe, mai constate

Thans weldig u zijn tege Al is

den en t volledig gaan ve mijdelijk citeeren

Dit dacht, regeld

Dit nader te doet Dijk et Dedder in de

In Voorts de 3e j